

MEER DAN 100 DAGEN IN VORST
MET TERUGBLIK 15 JAAR LATER

MEER DAN 100 DAGEN IN VORST
MET TERUGBLIK 15 JAAR LATER

Patrick Herbots

Titel: Meer dan 100 dagen in Vorst. Met terugblik 15 jaar later

Auteur: Patrick Herbots

ISBN: 9789403742977

NUR: 402

©2024 Patrick Herbots

Niets uit deze publicatie mag zonder schriftelijke toestemming
verveelvoudigd of openbaar gemaakt worden.

E-mail: prjmherbots@gmail.com

Voor gedetineerden en dappere zielen die opkomen voor mensenrechten, vrijheid en waardigheid achter de muur.

In 1935 schreef de Italiaanse advocaat Piero Calamandrei het *Elogio dei giudici* (Lofrede op de rechters). Hij zegt dat men vertrouwen moet hebben in de rechterlijke macht wil men het beroep van advocaat uitoefenen. Ik deel deze mening niet. Het vertrouwen van een advocaat in het systeem wordt soms geschonden door rechters die vonnissen uitschrijven die niet deugen.

Joris Van Cauter schrijft in een korte bijdrage voor *De Standaard* van 25 januari 2024 dat het vertrouwen in justitie aangetast is bij een aantal advocaten en meent hieruit te moeten concluderen dat het daar dan voor hen eindigt en dat ze eruit moeten stappen. Deze mening deel ik niet. Ik werd advocaat omdat ik wil dat rechtvaardigheid zegeviert, maar ik ben er lang niet van overtuigd dat het systeem altijd rechtvaardig is, noch dat alle rechters te vertrouwen zijn.

Voorwoord

In dit boek heb ik mijn ervaringen, opgedaan tijdens mijn verblijf in het huis van arrest in Vorst in het voorjaar van 2009, waarheidsgetrouw weergegeven. Dit gebeurde op het moment dat ik de feiten ervaarde, of enkele dagen nadien.

Deze periode, die iets meer dan honderd dagen duurde, heb ik altijd als een scharniermoment beschouwd in mijn leven, en meer bepaald als een gerechtelijke dwaling die nooit als zodanig werd erkend. Met dank aan de onzichtbare mechanismen van ‘ons kent ons’, een huichelachtig systeem dat opereert in het donker, achter de schermen van de opgepoetste gevel van Justitie.

Het boek werpt niet alleen een blik op de hechtenisperiode zelf, maar ook op de manier waarop dit vijftien jaar lang door mezelf werd ervaren. Het handelt niet over het proces als dusdanig, omdat dit proces nooit had moeten plaatsvinden. Wat ik op de zittingen heb gehoord was een aaneenrijging van insinuaties, halve waarheden en leugens *tout court*. Het strafdossier, dat ik maanden na mijn invrijheidstelling pas heb mogen inkijken (wat een flagrante schending is van de rechten van de verdediging) ging over zaken die mij niet aanbelangden. Daarover kan ik dus weinig vertellen.

Ik hoop dat de publicatie van dit boek zal bijdragen tot een beter begrip van de leefomstandigheden van gedetineerden in een huis van arrest evenals van de naweeën van een opsluiting. Dit is de enige reden waarom deze nieuwe editie van dit boek verschijnt.

De eerste versie van dit boek (Meer dan 100 dagen), die werd uitgegeven bij *Free Musketeers*, een uitgeverij die werd overgenomen door *Lecturium* dat op 29 maart 2019 failliet werd verklaard, werd aangevuld met gedachten die de afgelopen vijftien jaar opborrelden uit het onderbewustzijn.

Na het overlijden van de heer Eric Bisschop, federaal magistraat, met wie ik het genoeg had vele jaren samen te mogen werken op het Federaal Parket, heb ik dit hoofdstuk in mijn leven psychologisch pas kunnen afsluiten. Zijn overlijden was voor mij een soort afscheid met het verleden en aan de samenwerking met hem zal ik altijd een fijne herinnering overhouden. Die bladzijde draai ik nu om.

Voor de passages die na mijn invrijheidstelling werden neergeschreven, de citaten uit boeken geschreven door andere gevangenen (die bij mij een soort *flashback* effect teweeg brachten) en de korte juridische uitweidingen heb ik de alinea laten inspringen om dit duidelijk te maken voor de lezer.

Patrick Herbots
Wilrijk, 15 april 2024

De arrestatie

Maandagochtend, halfzeven, 20 januari 2009. Ik sta op, luister tijdens het tandenpoetsen zoals gewoonlijk naar de BBC en maak me klaar om naar het werk te vertrekken. Wanneer ik voor mijn vertrek mijn hand door het haar van mijn zootje haal en hem een kus geef, ben ik me er niet van bewust dat ik hem gedurende verschillende maanden niet meer zal zien. Wat vandaag gaat gebeuren, zal mijn leven compleet veranderen.

Indien ik Alejandro Jodorowsky zou hebben gevraagd de tarotkaarten te lezen vóór mijn vertrek thuis, zou hij me zeker hebben verteld dat hij een breuk kon waarnemen in mijn levenslijn en dat mijn leven voortaan een nieuwe wending zou nemen. Maar eigenlijk hecht ik niet veel waarde aan zulke praatjes. De toekomst is immers onbekend en staat voor ons als een herfstnevel die opstijgt uit het moeras. Kortom, ook dan zou ik wellicht om halfacht in mijn autootje zijn gestapt om richting Brussel te rijden op de E19.

Abdelkader Belliraj

Ik werkte die dag de hele voormiddag ijverig door aan een juridisch advies betreffende de exequaturprocedure in de *'zaak-Abdelkader-Belliraj'*. Iets voor het middaguur laat het hoofd van de personeelsdienst van het federaal parket me weten dat ik om stipt één uur word verwacht in het kantoor van de federale procureur. Omdat men op dit moment van de dag meestal geen vergaderingen houdt, spring ik om twaalf uur even binnen bij de federale procureur om mij ervan te vergewissen dat hij me om één uur in zijn kantoor verwacht. Hij knikt vriendelijk en bevestigt dit. Nietsvermoedend ga ik om kwart voor één naar de zesde verdieping en wacht in de gang voor de deur.

Met *quasi* militaire stiptheid arriveert de federale procureur op de afspraak, vergezeld van twee officieren van de federale gerechtelijke politie in burgerkleding. Ik begroet beide heren vriendelijk en we gaan samen in het kantoor van de federale procureur aan tafel zitten. Ik ga ervan uit dat ik een verslag van de vergadering zal moeten opstellen.

Wanneer één van beide heren me echter vraagt of ik met de auto ben, begrijp ik niet goed wat hij hiermee bedoelt. Moet ik hem na de vergadering een lift geven? De officier in burger kijkt me uitdrukkelingsloos aan; hij heeft de glazige blik van een steenuil. Wanneer ik zijn vraag bevestigend beantwoord, vraagt hij me mijn autosleutels af te geven. Mijn autosleutels? Hij geeft geen krimp en blijft me koud aankijken. Ik denk eerst dat het een grap is, maar de federale procureur legt uit dat beide heren politieofficieren zijn en dat ze me graag enkele vragen zouden stellen. In een eerste opwelling denk ik dat mijn Chinese echtgenote of mijn zoon iets is overkomen. Ze sliepen nochtans vredig toen ik het huis vanochtend verliet.

Ik krijg geen tijd om mijn gedachten te ordenen, want op verzoek van één van de officieren gaan we samen onmiddellijk naar mijn kantoor op de vijfde verdieping. Daar worden ook mijn portefeuille, gsm en gps in beslag genomen. De federale procureur verzoekt me mijn computer uit te schakelen.

Nadat ik hem mijn badge heb overhandigd, nemen we samen de lift naar de ondergrondse garage waar mijn Ford Fiesta staat geparkeerd. Deze wordt grondig doorzocht door de twee officieren, zonder resultaat. Eén van de officieren steekt zijn arm uit, een uitnodigend gebaar om hem te volgen.

Ik word geboeid met de armen voor mijn buik en verzocht plaats te nemen op de achterbank van de wagen van de federale politie. Gaan ze ervan uit dat ik domme dingen ga doen? De officier doet teken dat ik de veiligheidsgordel moet omdoen en hij start de motor.

Speedboat

De reden van mijn arrestatie is mij volledig onbekend. Ik zit er beduusd bij. Honderd meter verderop stopt de wagen. Twee andere politieofficieren, die in de straat aan de achterkant van het federaal parket op hun collega's zaten te wachten, vragen mij door het geopende raam rechts vooraan waar mijn echtgenote is. Wanneer ik hen vertel dat ze normaal thuis moet zijn, hoor ik de collega's van de federale politie zeggen dat ze naar Antwerpen moeten om haar te verhoren. Wij rijden verder.

Tijdens de autorit is het muisstil. Dit móét een betreuenswaardig misverstand zijn! Het geluid van de motor trekt mijn aandacht. Een machtig, zuigend geluid als van een zware *speedboat*. De officier trekt telkens hevig op in de eerste versnelling zodat ik in de rugleuning word gedrukt. Ik heb hierbij steeds het gevoel dat we door immense golven klieven. De kalende officier zit met gestrekte armen achter het stuur alsof hij een racewagen in handen heeft. Ik zal snel mogen vaststellen dat ik te maken heb met een kerel die geobsedeerd is door zijn werk.

Verhoor in het politiekantoor

Enmaal in het politiekantoor van de federale gerechtelijke politie in Asse, parkeren we op de binnenkoer. Terwijl ik tussen beide officieren in de trap van het politiekantoor opwandelen, valt me de soepele tred van de officier voor me op. Het is alsof hij op verende kussens loopt. Denkt hij misschien een dikke vis te hebben gevangen? In het kantoor word ik bevrijd van mijn handboeien.

Na mijn vrijlating zal ik in *Gevangen geboren* (geschreven door Ann Driessen) kunnen lezen dat René op haar twaalfde door de politie geboeid werd weggeleid uit haar school. Ze had haar meester geschopt uit frustratie omdat hij haar had uitgelachen, samen met de leerlingen, toen ze haar menstruatie had gekregen in de klas en er een grote vlek op haar broek en stoel zat. Het was de eerste keer, maar niet de laatste, dat ze haar handboeien zouden aandoen. Het zou mij katapulteren naar mijn eigen ervaring.

De officier geeft met een gebaar te kennen dat ik op de stoel tegenover zijn bureau mag gaan zitten. Ik vraag mezelf af waarover het zou kunnen gaan en begrijp niet goed waarom de beide officieren zo zelfverzekerd zijn. Aan de manier waarop ze voor mij plaatsnemen in hun stoel, leid ik af dat ze zich *carabinieri* wanen die een vernietigende slag toebrengen aan de *Cosa Nostra*.

Ik kijk rustig naar de twee heren voor mij en waan me haast in een western met John Wayne. De eerste vraag wordt afgevuurd: 'Naam en voornaam?' Alsof ze dat nog niet wisten! 'Patrick Herbots'.

'Adres?' Als ik hen daarmee een plezier kan doen, vooruit dan maar: 'Jan Van Rijswijklaan 166A, 2020 Antwerpen'. En zo gaat het een tijdje verder. Ik weet meer niet dan wel van wat ze me vragen. Talloze namen van voor mij volslagen onbekende personen passeren de revue. De antwoorden die ik geef op de eenvoudige vragen, worden in een snel tempo getypt door de officier die voor het computerscherm heeft plaatsgenomen.

De officier die me verhoort, is genadeloos en ambitieus en gaat helemaal op in zijn functie. Hij laat me afgetapte privégesprekken beluisteren en vertelt me dat ze mijn telefoon op het werk en thuis evenals mijn gsm twee maanden lang hebben afgeluisterd. Het

betreft echter louter privégesprekken en de continue insinuaties die ik moet aanhoren, zijn te gek voor woorden. Ik waan me even een acteur in de film *Das Leben der Anderen*.

Wanneer de officier me vraagt of al de mensen die hij hoort, pooiers zijn, ervaar ik deze vraag en de arrogante, insinuerende wijze waarop ze wordt gesteld, als misplaatst. Mijn hele leven al kom ik op voor de zwakkeren in de maatschappij, inclusief de slachtoffers van mensenhandel, en dan komt een pipo aandraven met dergelijke insinuaties. Ik kan daar niet echt om lachen.

Vermits de vooringenomenheid van de speurders, die een volledig verkeerde interpretatie geven aan de gesprekken, zo diepgeworteld is en ze bovendien niet de minste aandacht schenken aan mijn interpretatie van de feiten, wordt het een echt dovemansgesprek. Het traditionele duo van de goede flik en de kwade flik, waarbij eerstgenoemde een sfeertje van vertrouwen probeert te creëren wanneer de andere even naar buiten loopt, mag ik aan den lijve ondervinden. Het laat me echter totaal koud omdat ik de indruk heb dat ze allebei met mijn voeten spelen. Door de voortdurende insinuaties begint het verhoor danig op mijn zenuwen te werken.

In *The Castle in the Forest* van Norman Mailer lees ik dat een dienaar van de wet zijn eigen ondeugden ook bij anderen probeert op te sporen. Zou hierin misschien de motivatie schuilen van de ondervragende officier die me uit alle macht tracht te betrekken bij activiteiten van prostitutie en mensenhandel? De vraag ontkennend beantwoorden zou mijns inziens getuigen van een totaal gebrek aan mensenkennis.

Een anekdote

Iemand zin in een anekdote? Maanden na mijn invrijheidstelling zal ik door ditzelfde gezelschap worden opgeroepen, niet als verdachte maar als getuige in het kader van een strafonderzoek naar de ‘activiteiten’ van een substituut van de procureur des Konings wiens naam ik hier uit ‘sympathie’ niet zal vernoemen. Wel kan ik de lezer meegeven dat ik met deze substituut naar een bar ben geweest waar Thaise prostituees hun seksuele diensten aanboden. Ik was uitgenodigd door de uitbater van deze zaak, die mij zijn praktijk uitvoerig uit de doeken had gedaan – kwestie van het hoofdstuk ‘Prostitutie’ in mijn wetenschappelijk werk voor de uitgeverij Kluwer inzake mensenhandel wat met praktijkvoorbeelden te staven – om samen met een paar collega’s de opening van zijn zaak wat meer luister te geven. Ik gaf hier met plezier gehoor aan, want een dienst is altijd een wederdienst waard, en had enkele vrienden opgetrommeld waaronder deze substituut.

Over hetgeen er die avond allemaal is voorgevallen ga ik hier niet in detail treden. Wat ik wel wens te verklaren, is dat de officieren van de federale gerechtelijke politie tijdens het verhoor zich het volgende hebben laten ontvallen: *‘Allez, mijnheer Herbots, wij (lees: de officieren van de federale gerechtelijke politie Asse) gaan ook regelmatig de bloemetjes buitenzetten bij de hoeren. Dat is toch normaal. We zouden geen mannen zijn als we dat niet deden. Ge moogt hier dus gerust een verklaring afleggen dat ge met deze substituut naar zo’n bar zijt geweest, hè!’* De officier zal me dit lachend zeggen alsof hij een grapje vertelt.

Terloops gezegd kan ik hier melden dat ik deze substituut gemakkelijk aan de galg had kunnen praten, omdat ik er getuige van was dat hij toen in die bar naar boven is gegaan. Ik heb daarover niets willen verklaren uit respect voor zijn *privacy*. Dat

de deontologie van de magistraten hem dit verbod, was zijn probleem, niet het mijne. Ik was parketjurist en had geen deontologie te respecteren. Had ik echter geweten dat die substituut, jaren later, wanneer ik hem toevallig zag staan in een lift samen met andere ex-collega's, mij de rug zou toekeren, zou ik hem misschien wel met plezier hebben verlinkt. Maar de tijd kan je niet terugdraaien. Zand erover.

Daarna zal hij me vragen of ik ooit met deze substituut naar een casino ben gegaan. In tegenstelling tot parketjuristen, voor wie er niet echt deontologische regels bestaan, is het voor magistraten verboden om een casino te bezoeken. Wanneer ik deze vraag negatief zal beantwoorden, wat ook de waarheid is, zal hij ze op wel tien verschillende manieren stellen om toch maar een positief antwoord uit mijn mond te ontlokken. Er wordt bovendien gesuggereerd dat de magistraat mogelijkerwijze met een valse identiteit toegang tot een casino heeft verkregen.

Nog iemand twijfels over het bedenkelijke niveau van de heren voor mij? Omdat ik ondertussen zal hebben geleerd dat een politieofficier niet echt te vertrouwen is, zal mijn reactie op deze vraag kort zijn: *'Geen commentaar'*.

Dit dossier zal, voor zover ik weet, worden geseponeerd. Ik zal via via vernemen dat deze substituut zijn 'carrière' gewoon zal voortzetten alsof er niets is gebeurd, zij het dat hij gedwongen werd om van parket te veranderen.

Teddybeer

Aan de houding en de gebaren van de ondervragende officier is duidelijk te zien dat hij een hoge dunk van zichzelf heeft. De toon en de manier waarop ik word aangesproken, zinnen me hoegenaamd niet. Op een bepaald moment word ik misselijk zowel van de inhoud

van de vragen als van de manier waarop ze me worden gesteld en vraag aan de officier waarmee hij in godsnaam bezig is. Hij kijkt verbaasd naar zijn collega, die mij doet denken aan een grote teddybeer, en zegt plots met luide stem: *'Der is echt nen hoek af bij diene gast, eh!'* Ik voel een opwelling van wrevel, maar zo licht dat ik me er bijna over verbaas. Alles in mij is wattig en gedempt, alsof een cocaïne-injectie mijn gevoelens heeft verdoofd. De inhoud van het gesprek kan me plots niet veel meer schelen. Ik laat bepaalde gesprekken tot driemaal toe afspelen met het excuus dat ik ze niet goed heb verstaan. Ik doe dit om er een beetje mee te rammelen, dat geef ik graag toe.

Tweelingbroer

Wanneer de officier zegt dat mijn tweelingbroer, die actief is als *runner* bij de Staatsveiligheid, ook is opgepakt en mij meer informatie vraagt over onze samenwerking, roep ik mijn beroepsgeheim in.

Mijn tweelingbroer had er tijdens zijn stage bepaalde woorden ingehamerd gekregen, en die had hij zich helemaal eigen gemaakt: discretie, onzichtbaarheid, nooit opvallen, en dergelijke meer. Hij had geleerd op te gaan in de massa, grijs te worden, onopgemerkt voorbij te gaan maar toch overal aanwezig te zijn. De discretie ging zo ver dat hij mij had verboden om aan anderen te zeggen waar hij werkte. Ik hield mij daaraan en ik sta dan ook aan de grond genageld wanneer de officier mij op een platvloerse manier voor de voeten werpt dat hij ervan op de hoogte is dat mijn broer bij de Staatsveiligheid werkt. Alsof dat nog niet voldoende is, vraagt hij mij informatie over onze samenwerking.

Dat ik als informant en talentspotter actief ben voor de Staatsveiligheid via een met mijn tweelingbroer afgesproken constructie, verzwijg ik, aangezien ik aanvoel dat dit door de

mensen die voor mij zitten op hoongelach zal worden onthaald. De slechte samenwerking tussen de politie en de Staatsveiligheid is een publiek geheim. Deze twee heren zouden dit zeker als een afleidingsmanoeuvre afdoen, bedoeld om het onderzoek te vertragen en in de war te sturen. Om nodeloze discussies te vermijden en mede uit respect voor de samenwerking met mijn broer roep ik daarom mijn zwijgrecht in.

Later zal de voorzitter van de raadkamer mij verwijten dat ik niet bereid was mee te werken met de politie! Dat een magistraat geen waarde hecht aan het zwijgrecht, nota bene een fundamenteel recht van de verdediging, uitdrukkelijk voorzien onder andere in artikel 14, §3, g van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966, zal ik niet kunnen appreciëren.

Wanneer mijn broer later de volledige waarheid over onze samenwerking uit de doeken doet, zal de onderzoeksrechter hem inderdaad niet geloven. Uit de manier waarop hij het strafonderzoek voert, meen ik te mogen afleiden dat hij deze bewering afdoet als grootheidswaanzin, aangezien hij het nodig zal achten om ons allebei aan een psychiatrisch onderzoek te onderwerpen. Maar laten we niet vooruitlopen op de feiten.

Beroepsgeheim

Wanneer de ondervragende officier hoort dat ik mijn beroepsgeheim inroep, linkt hij dit ten onrechte aan mijn activiteiten als jurist op het federaal parket, maar ik weiger om hierop verder in te gaan.

Na een stilte van enkele minuten zegt hij in een plat dialect: *‘Menier Hèèèrbots, ge zoa ni goe beizig, è makker’*. Hij zegt dit op een toon die gemoedelijkheid suggereert maar hoorbaar al enige etmalen in vitriool gemarineerd is. De man doet me denken aan

rijkswachtkolonel Willy Provoost uit de misdaadroman *Drugs* van Jef Geeraerts. Ik krijg plots het gevoel dat ik hier zit om mijn eigen executie voor te bereiden.

Beroepsgeheim betekent dat personen met bepaalde functies niets mogen bekendmaken van wat hen in hun functie werd verteld. Welnu, nooit heb ik iets bekendgemaakt dat mij in mijn functie als jurist op het federaal parket werd verteld. Nooit. Personen die daarvan het tegenbewijs willen leveren, *be my guest*.

Ik durf formeel verklaren dat ik nooit gegevens uit strafdossiers van het federaal parket, waar ik de laatste vijf jaar als jurist heb gewerkt, heb overgemaakt aan personen die geen lid zijn van het openbaar ministerie. En toen ik actief was als jurist op het lokale parket in Antwerpen heb ik me evenmin bezondigd aan zulke praktijken. Nooit!

Bepaalde mensen hanteren een ruimer begrip van de term ‘beroepsgeheim’. Daar kom ik later op terug.

Huiszoeking

Wanneer het verhoor op zijn einde lijkt te lopen, vertellen de officieren me dat er in mijn appartement ook een huiszoeking plaatsvindt. Ik ben in gedachten bij mijn echtgenote en mijn zoon. *Hoe zou de huiszoeking verlopen? Hoe reageert mijn vrouw? Hoe gedragen de officieren zich?* Het zijn allemaal vragen die in me opkomen.

Wanneer de ondervragende officier me zwijgend blijft aankijken met de blik van een diep ontgoochelde vader naar een zoon die nooit zal deugen ondanks alle geld en moeite, blijkbaar in de hoop enige reactie te mogen bespeuren, droom ik weg.

Ik denk aan de huiszoeking die plaatsvond in het huis van Patricio de la Guardia, waar een stuk of zes Cubaanse soldaten de kasten en de laden leeghaalden en alles op een hoop gooiden. Terwijl de gruwelijke passages uit het boek van zijn dochter Ileana – *‘De naam van mijn vader. Verbijsterend levensverhaal uit Cuba’* –, in ijltempo de revue passeren, word ik plots uit mijn dagdromen weggerukt door het verschuiven van een stoel. De ondervragende officier ziet in dat er niets meer te rapen valt en verlaat het kantoor om contact op te nemen met de onderzoeksrechter.

Foto’s en vingerafdrukken

Na enige tijd in het gezelschap van zijn collega - de zwijgende ‘teddybeer’ -, worden foto’s en vingerafdrukken genomen, waardoor ik een plaats krijg als verdachte in het computersysteem van de politie. Er worden eveneens foto’s genomen van het litteken op mijn linkerzij. Ik laat dit vrijwillig zien nadat ze me hebben gevraagd of ik tatoeages, moedervlekken of littekens heb.

De machtige maffiabaas Bernardo Provenzano, de *‘capo di tutti capi’* (baas der bazen), werd bij zijn arrestatie op 11 april 2006 na 43 jaar voortvluchtig te zijn geweest door de Italiaanse politie herkend aan het litteken in zijn hals. Een persoon die iets op zijn kerfstok heeft, raad ik dus af om zulke spontane medewerking te verlenen aan de politie! Een crimineel (*in spe*) laat zich beter inspireren door Apostolos ‘Stereo’ Papadopoulos. Over deze bijzonder indrukwekkende en koelbloedige crimineel zegt Léopold van Esbroeck, alias Popolino, in zijn *Memoires van een ex-gangster* het volgende: *“Stereo heeft nooit iets bekend. Stereo bekende nooit iets. Hij wilde zelfs niet bekennen dat hij een broer heeft, of zelfs maar een vader en een moeder”*.

Cel onder het politiekantoor

Na de fotosessie word ik opgesloten in een cel onder het politiekantoor. Het is ondertussen donker geworden. Ik krijg boterhammen van een vriendelijke juffrouw, maar in de cel is het koud. Tal van gedachten razen door mijn hoofd.

In tegenstelling tot iemand zoals Pamela Watson, die haar reis met de fiets door Afrika vier maanden lang kon voorbereiden, wordt er bij een arrestatie geen voorbereidingstijd gegeven. Je wordt als het ware geplukt uit je dagelijkse activiteiten en je belandt voor je het goed en wel beseft in een nieuwe realiteit. Voorbereidingen treffen hoort hier niet bij.

In *Between Two Worlds: My Life and Captivity in Iran* zal ik na mijn hechtenis mogen lezen dat Roxana Saberi hetzelfde heeft mogen ervaren. Haar plotse gevangenneming in haar appartement door vier agenten van de Iraanse staatsveiligheid was als een donderslag bij heldere hemel. De alinea die voorafgaat aan de passage waarin ze beschrijft hoe de vier leden van de veiligheidsdienst binnendrongen in haar appartement, klinkt als volgt:

“Ik zou mijn avond doorbrengen zoals de meeste andere avonden: interviews vastleggen, onderzoek doen voor mijn boek en typen op mijn laptop. Af en toe speelde ik wat piano, voor de verandering, belde ik een vriend of bezocht ik mijn bejaarde buurman, een weduwnaar, die me altijd verwelkomde met roddels en met honing gevulde gebakjes. Dan kon ik mijn ouders in North Dakota e-mailen of video-Skypen om ze te vertellen dat alles in orde was en kon ik de vervuiling uit mijn verstopte poriën schrobben voor het slapen gaan, meestal lang na middernacht. Ik verwachtte deze routine de komende drie maanden min of meer te herhalen, tot eind maart. Tegen die tijd zou mijn boek klaar zijn,

en misschien zou ik samen met mijn vriend Bahman het land verlaten om verder te gaan met het volgende hoofdstuk van mijn leven.”

De laatste zin na de beschrijving van haar arrestatie luidt als volgt: *“Had ik maar een paar uur eerder geweten wat me vandaag te wachten stond.”*

Slapeloze nacht

Het wordt een slapeloze nacht, een nacht van opstaan, versuft rondkijken en weer gaan liggen, opnieuw opstaan, piekeren, enzovoort. De verbittering nestelt zich in mijn hart en rolt zich op als een vos in een hol. *Wat gebeurt er eigenlijk? Wie zit hier achter?*

Omdat ik de slaap niet kan vatten, denk ik aan mijn vrouw. *Zal ze de veroordelende blikken kunnen verdragen?* Ik hoor de mensen al roddelen: *“Zie je die daar? Haar man is meegenomen door de politie. Waar rook is, moet vuur zijn.”* Iedereen is hongerig naar verhalen van mislukking en diepe val. Er is geen dankbaarder onderwerp dan de ellende van mensen die ooit in aanzien stonden. Het verwondert me dan ook niet dat mijn vader door de riooljournalisten in deze zaak werd betrokken.

Ik vermoed dat het eerste politieverhoor totaal anders zou zijn verlopen indien het zou zijn afgenomen door een vrouw.

Indien ik bovendien bijstand had gekregen van een advocaat, zoals dit in principe had moeten gebeuren volgens de inhoud van het arrest-Yusuf Salduz t/ Turkije van 27 november 2008 van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, had het gesprek hoogstwaarschijnlijk een andere wending genomen.

Overbrenging naar het gerechtsgebouw

Rond zes uur 's morgens brengen twee officieren van de federale gerechtelijke politie Asse mij geboeid over naar het gerechtsgebouw in Brussel. In de Quatre Brasstraat sluiten ze mij op in een cel zonder raam van drie bij twee meter. Er zijn enkel een ijzeren toilet en een stenen bank. Deze laatste is zo vuil dat mijn splinternieuwe pak onmiddellijk vol wit krijt hangt. Nóg een reden om slechtgehumeurd te zijn, en ik heb al een slapeloze nacht achter de rug.

Mijn gedachten zijn voortdurend bij mijn vrouw die pas twee dagen geleden is teruggekeerd uit China, waar ze de crematie van haar grootmoeder had bijgewoond. Ik had ervoor gekozen niet mee te gaan omdat de *deadline* voor mijn boek 'Mensenhandel', dat ik had geschreven voor de juridische uitgeverij Kluwer, afliep op het einde van de maand januari (2009). Zo kon ik elke avond laat doorwerken om de laatste hand aan het boek te leggen.

In de politiecel is er geen wc-papier. Wanneer ik op de bel duw om er te vragen, blijkt deze niet te werken. Ik klop voorzichtig op de deur, maar krijg geen antwoord. Na een kwartiertje vergeefs kloppen en roepen, begin ik op de deur te bonken. Onmiddellijk hoor ik een cipier komen aandraven en achter de opgeklapte deurklep verschijnen twee fonkelende ogen: "*Héla, zal het gaan, ja? Waar denk je dat je bent misschien?*" Na vriendelijk te hebben geantwoord dat ik dringend naar het toilet moet, krijg ik een rolletje wc-papier.

Dit maar even om de lezer een idee te geven van het opgefokte gevoel waarmee ik op dit moment kamp. Twee uur later is het mijn beurt om te verschijnen voor de onderzoeksrechter.

Op 28 januari 2011 lees ik in *De Morgen* dat de inspecteurs van het Comité P het Brusselse cellencomplex Portalis als ‘onaanvaardbaar’ bestempelden. *‘De situatie in het gebouw is ongezond, gevaarlijk en stresserend’*, aldus het Comité P.

In het artikel *‘Brussels cellencomplex in slechte staat’* kan men verder het volgende lezen: *“Er zijn geen toiletten in de cellen. Soms duurt het erg lang voor bewakers reageren, en uit protest hebben sommigen hun uitwerpselen op de muur gesmeerd.”*

Volgens het rapport van het Comité P werken de omstandigheden lichamelijke klachten, stress en agressiviteit in de hand bij zowel personeel als gedetineerden.

De aanhouding

Begeleid door twee officieren van de federale gerechtelijke politie Asse, collega’s van diegenen die mij gisteren verhoorden, ga ik geboeid naar de vierde verdieping waar de onderzoeksrechter zijn kabinet heeft. Ik hoop dat de ontvangst mensvriendelijker en minder vooringenomen verloopt dan het verhoor bij de federale gerechtelijke politie Asse. Vergeefse hoop. Menselijkheid zal moeten onderdoen voor macht. Het machtsvertoon van een kwal van een vent.

Ik ga naar binnen terwijl de twee officieren in de gang blijven wachten. De onderzoeksrechter, die hooguit enkele jaren voor mij is afgestudeerd aan de rechtsfaculteit, zit in het verlengde van de deuropening. Wanneer ik zijn gezicht zie, weet ik onmiddellijk welk vlees ik in de kuip heb. De arrogantie straalt van hem af. En dat hij het hoog in zijn bol heeft, zal ik snel ondervinden.

De stoel waarop ik word verondersteld te gaan zitten, is ongeveer vijf meter verwijderd van zijn bureau, net naast de deur. Het is een eenvoudige houten stoel zonder armleuningen die tot een nederige houding dwingt. De stoel waarin de onderzoeksrechter daarentegen plaatsneemt, lijkt vanop afstand op een gecapitonneerde leren fauteuil. Het wordt hier duidelijk geen vrolijk onderonsje.

Zodra ik zit, richt de onderzoeksrechter zich tot mij. Hij kijkt me aan met een blik die ijs zou doen smelten en het lijkt wel alsof hij overweegt me strafwerk te geven. Ik begrijp niet goed wat er gaande is. Plots snauwt hij me toe: "*Recht – Zitten!*" Wat bezielt hem om zo grof te zijn? Wat is zijn drijfveer? Hoopt hij uit deze zaak voordeel te halen of er zijn carrière een duwtje mee te geven? Zijn woorden hebben het effect van een oorveeg en ik voel hoe mijn gezicht heet wordt.

Wanneer ik hem, kort maar beleefd, antwoord dat ik rechtzit, wat ook het geval is, repliceert hij met de woorden "*Neen. U ligt – op – die – stoel!*" Elk woord wordt helder en goed gearticuleerd uitgesproken. Ik waan me haast in een dictie les waarin de leraar me duidelijk maakt hoe ik een groep moet toespreken.

Omdat het hele spektakel pathetisch overkomt, heb ik moeite om ernstig te blijven. Ik ga onmiddellijk op de stoel liggen om hem duidelijk te maken dat zijn hoogdravende manier van doen mij niet zint.

Ik denk aan de woorden die de oudste zoon van de kozakkenleider Taras Boeljba (uit de gelijknamige roman van Nikolai Gogol) tegen zijn vader zei na een misplaatste opmerking over de kleding van zijn zoon toen deze na zijn leertijd aan de Boersa van Kiev weer thuiskwam:

”Wie me beledigt, daar kijk ik niet naar, ik neem het van niemand’. Na een vechtpartij waarbij enkele rake vuistslagen werden uitgedeeld, zei zijn vader: ”Geef ze er allemaal net zo van langs zoals je met mij deed. Ga voor geen mens uit de weg!”

Op een belediging reageer ik meestal met ironie, want ironie is van vitaal belang voor mijn trots. Maar de houding van de onderzoeksrechter is kinderachtig en kan niet tippen aan het niveau van de kozakkenleider.

Met een ruk staat hij op alsof hij door een schorpioen werd gestoken en stapt kordaat naar me toe. Het aantal decibels neemt toe en zijn hoofd is zo paars als een gekookte garnaal. ”ZIT-TEN!” schreeuwt hij, als een SS-officier tegen een jood in een concentratiekamp.

Bij het horen van zijn stem denk ik terug aan mijn tijd op het college. Een leraar met de bijnaam *Babyface* sprak op precies dezelfde manier de woorden ’tien bladzijden’ uit wanneer hij een leerling wou straffen. Deze leraar, wiens gezicht ik na al die jaren nog steeds voor me zie zoals het moet zijn geweest op zijn eerste schoolfuij, had duidelijk moeite om zijn gezag te handhaven. Toen ik hem tien jaar later, naar aanleiding van een kaas- en wijnavond op school, terug tegenkwam, vertelde hij me dat hij was gestopt met lesgeven nadat onze klas was afgestudeerd. Hij voelde zich nu veel beter in zijn vel. Hij had eindelijk zijn roeping gevonden en hield zich nu bezig met administratieve taken.

In een flits zie ik dit allemaal voor mij en ik kan de gedachte niet onderdrukken dat de onderzoeksrechter daar niet op zijn plaats zit. Ach, hoe ver zijn we hier verwijderd van de wijsheid van Gabriel García Márquez? *“A man has the right to look down on somebody, only when he is helping him to get up.”* Ik heb medelijden met deze onderzoeksrechter!

Naam en voornaam

Wanneer hij zijn eerste vraag afvuurt “*Naam en voornaam?*” heb ik echt geen zin meer om mee te werken. Ik antwoord dus rustig “*Ik neem aan dat u weet wie ik ben. Ik ben gisteren urenlang verhoord door uw politiediensten.*” Dit antwoord wordt duidelijk niet geapprecieerd, want de onderzoeksrechter wendt zich tot zijn secretaresse en zegt, op een toon die zijn innerlijke woede verradt: “*Noteer, u weet wie ik ben.*” Enkele dagen later, bij de eerste verschijning voor de raadkamer, zal hij hier trouwens op terugkomen. Hilarisch!

Daarna vuurt hij zijn tweede vraag af: “*Adres?*” Ik zeg hem dat ik niet van plan ben met iemand als hij samen te werken. Er volgt een lange stilte. De spanning is te snijden. Na een tijdje zegt de onderzoeksrechter zeer traag en duidelijk articulerend: “*Ik zal het nog eens proberen.*”

Nadat ik mij, omwille van mijn betrokkenheid als informant bij de Staatsveiligheid, bij de derde vraag op mijn zwijgrecht beroep, volgen na enkele ogenblikken de woorden: “*Goed, mijnheer Herbots, ik stel u in verdenking van mensenhandel en prostitutie.*”

Ik zal nadien, bij mijn eerste verschijning voor de raadkamer, vaststellen dat er negen verdachten werden aangehouden voor mensenhandel. Dit zou bij mij het beeld oproepen van een secuur genaaid kostuum, al op maat gesneden nog voor de klant een voet binnen heeft gezet. Maar zo ver zijn we nog niet.

Terloops wens ik hier op te merken dat de beslissing van de onderzoeksrechter symbool zou kunnen staan voor een oud zeer, dat in september 2022 nogmaals in de verf werd gezet door de toenmalige minister van Justitie, Vincent Van Quickenborne:

“Onze strafuitvoering draait vierkant. Bepaalde straffen worden niet uitgevoerd, gevolg: rechters spreken steeds strengere straffen uit en onderzoeksrechters houden meer mensen voorlopig aan zodat de verdachten toch minstens enkele weken de binnenkant van een gevangenis hebben gezien.”

Het onderhoud is klaarblijkelijk afgelopen en ik sta rustig recht om afscheid te nemen. Ik heb nauwelijks de tijd om mijn benen te strekken of een welgearticuleerde zin galmt door de lucht: *“Zit – ten! U – staat – recht – wanneer – ik – het – zeg!”* De woorden lijken uit zijn mond weg te spatten. Dat deze kerel op zijn strepen staat, is duidelijk.

De stilte die volgt op zijn opmerking lijkt wel een eeuwigheid te duren. Ik ben even uit mijn lood geslagen want dergelijk kinderachtig gedrag had ik niet van een onderzoeksrechter verwacht. Van enige psychologische aanpak van een verdachte heeft hij duidelijk geen kaas gegeten.

Ik waan me in de lagere school en blijf zitten als een leerling uit het eerste leerjaar die door de juffrouw op zijn vingers wordt getikt wegens rondlopen in de klas. Er heerst een beklemmende stilte waar geen eind aan lijkt te komen. Plots vallen de verlossende woorden *“U – mag – gaan”*. Ik verwacht een bescheiden handgebaar om deze woorden te ondersteunen, maar dat komt er niet. Ik strek rustig mijn benen en ga naar de gang waar ik op een bankje ga zitten naast de officieren van de federale gerechtelijke politie Asse.

Na de inverdenkingstelling wegens schending van het beroepsgeheim en de afhandeling van enkele administratieve besloemingen, volg ik de officieren naar de kelder van het gebouw in de Quatre Brasstraat.

Onderzoeksrechter

Het verbaasde mij niet toen ik in de loop van de maand januari 2011 uit de krant vernam dat precies deze onderzoeksrechter het nodig achtte drie personeelsleden van de gevangenis van Sint-Gillis op te pakken toen zij hem verhinderden zijn wagen op de binnenkoer van de gevangenis te parkeren. In diezelfde periode zullen verschillende advocaten aan de Brusselse balie hun verontwaardiging uiten over het optreden van diezelfde onderzoeksrechter in verband met de zaak-Salduz. Hij zou er alles aan doen om te verhinderen dat de advocaten die opgeroepen worden om een verdachte bij te staan tijdens diens verhoor bij de onderzoeksrechter, hun taak ook effectief kunnen uitvoeren. Daarbij zou er, aldus deze advocaten, worden geroepen, getierd en zelfs bedreigd. Ik heb het zelf mogen ervaren, dus mij moet je niet proberen wijs te maken dat deze advocaten een leugentje om bestwil vertellen.

Enkele jaren na deze onterechte aanhouding, was het een opluchting te vernemen dat deze onderzoeksrechter werd overgeplaatst. Hij werkt voortaan als beslagrechter. Ik heb zo'n licht vermoeden dat hij daar beter thuishoort.

Wat echter nooit duidelijk is geworden, is of er achter deze onderzoeksrechter nog andere personen de touwtjes in handen hielden. Ik kan alleen maar vermoeden dat lid zijn van de Grootloge van België zo zijn verplichtingen heeft, en volgens de informatie die ik mocht ontvangen, was deze onderzoeksrechter lid van de loge. Waarschijnlijk zal ik dit nooit achterhalen, maar misschien zal iemand ooit wel uit de biecht klappen.

Viktor Frankl

Hoe onrechtvaardig ik deze aanhouding ook ervaar, ik ben van plan de gebeurtenissen objectief te bekijken, zoals de Oostenrijkse neuroloog en psychiater Viktor Frankl, die vooral bekend werd als overlever van de Holocaust. Hij zei terecht dat men het lijden kan beëindigen door het volledig objectief te ervaren. Om zijn waardigheid te behouden in de onmenselijke leefomstandigheden in het concentratiekamp, gaf hij dikwijls lezingen over psychotherapeutische ervaringen in een concentratiekamp aan een denkbeeldig publiek.

Daarom gedraag ik me tijdens mijn verblijf in Vorst als een journalist die zijn ervaringen voor een denkbeeldig publiek aan het papier toevertrouwt. Dit is, voor mij althans, de beste manier om mij in Vorst elke dag goed te voelen.

In de lift draai ik de psychologische knop om en denk ik terug aan de tijd toen ik stage liep als advocaat aan de balie van Brussel. Toen had ik tot tweemaal toe vruchteloos geprobeerd om vrijwillig een maand te worden opgesloten in de gevangenis, om zo aan den lijve te ondervinden wat het in België betekent om een gevangenisstraf te moeten ondergaan. Zo wou ik de juridische theorie aan de praktijk toetsen. Mijn brieven aan de gevangenisdirecteuren bleven echter onbeantwoord en aan de telefoon kreeg ik de ‘goede raad’ dit idee uit mijn hoofd te zetten. *”De gevangenis is een oord voor criminelen, mijnheer. U kunt hier niet als toerist even komen logeren”*, kreeg ik te horen.

Ik overtuig mij ervan dat ik alsnog zal ervaren hoe het er in de gevangenis aan toegaat. Mijn gevoel van onrechtvaardigheid wordt onderdrukt en het optimisme komt bovendrijven. Zo ben ik nu eenmaal. Ik zal me altijd zoals een kameleon weten aan te passen aan de omstandigheden als mijn overlevingsinstinct me dit dicteert.

Ik heb op dit ogenblik echter geen idee van de onvoorziene wending die deze zaak zal nemen, en ga er ten onrechte van uit dat ik hoogstens enkele weken in de gevangenis zal doorbrengen. Dat is echter buiten de waard gerekend. Uiteindelijk zal ik méér dan drie maanden opgesloten blijven.

Shutter island

Nu ben ik, ten gevolge van mijn nieuwe psychologische attitude, nog helemaal opgewonden over de unieke ervaringen die ik zal opdoen. Een psychiater zou hier waarschijnlijk een ‘Teddy Daniels-fenomeen’ in herkennen en misschien niet volledig ten onrechte. Ik zal me in Vorst gedragen als een journalist net zoals het personage Teddy Daniels in de film *Shutter Island* – meesterlijk vertolkt door Leonardo DiCaprio – zich gedraagt als een hulp marshal. Zoals Teddy in één dag zijn hele gezin verloor, zo verlies ik in één dag mijn jarenlang opgebouwde reputatie van hardwerkende jurist door geboeid, als een crimineel, te worden afgevoerd in aanwezigheid van mijn eigen baas! Om dat te kunnen verwerken grijpt een mens naar alle middelen die hij op zijn weg vindt. Teddy en ik kiezen bewust voor de ontkenning en in plaats van ‘crimineel’, althans in de ogen van de maatschappij, ben ik plots journalist. Zowel Teddy als ikzelf ontkennen als het ware wat we liever niet willen zien. Maar daar eindigt elke vergelijking!

Jurist op het Internationaal Strafhof

De hersenen kunnen een alternatieve valse realiteit creëren als bescherming tegen trauma, tegen onze angsten, tegen onvoorstelbare gruwelen. Het enige trauma waartegen ik me wilde beschermen is het mogelijke verlies van de positie als jurist op het Internationaal Strafhof. Daar had ik jaren lang naartoe gewerkt en in de loop van de maand januari kon ik een antwoord verwachten op mijn

sollicitatie, ondersteund door aanbevelingsbrieven ondertekend door twee federale magistraten gespecialiseerd in het internationaal recht en het humanitair recht. Het kon toch niet waar zijn dat ik die droom in rook zou zien opgaan?

Tijdbom onder mijn huwelijk

De ervaring in Vorst pikte ik, achteraf beschouwd, graag mee, zoals elke ervaring trouwens, maar ze had blijkbaar enorme gevolgen voor wat men buiten de gevangensmuren dacht over de inhoud van mijn strafdossier. Dit zal ik echter pas beseffen na mijn vrijlating op 4 mei 2009, toen ik kon nalezen welke absurde dingen over mij in de kranten waren verschenen.

Ondanks mijn persoonlijke missie om de wereld achter de gevangensmuren te verkennen, kon het tijdstip van mijn aanhouding niet slechter vallen. Net op dat moment dreigde mijn huwelijk te stranden. Ik probeerde mijn relatie te redden nadat een stommiteit enkele maanden voordien een tijdbom onder mijn huwelijk had gelegd. Deze aanhouding zou wel eens de definitieve breuk kunnen betekenen.